

Т. П. Борис

ФОНДИ МОСКОВСЬКОГО ПУБЛІЧНОГО І РУМЯНЦЕВСЬКОГО
МУЗЕЇВ ЯК ДЖЕРЕЛО КОМПЛЕКТУВАННЯ ХУДОЖНІХ МУЗЕЇВ
МОСКВИ У 1920-Х РР.

Румянцевський музей (РМ), який був заснований у Санкт-Петербурзі графом Миколою Петровичем Румянцевим, відкрився як загальнодоступний заклад 23 листопада 1831 р. Він складався із бібліотеки (зібрання книг, рукописів, історичних матеріалів і ін.) та різнопрофільних колекцій (медалі і монети, твори живопису та скульптури, старожитності, мінеральний кабінет). Спочатку РМ працював як самостійна наукова установа, проте впродовж 1831–1861 рр. змінилися структура та матеріальне становище музею. У 1845 р. він приєднується до Імператорської публічної бібліотеки і стає її філіалом, а у 1861 р. змінює своє місцезнаходження. РМ переводиться у Москву та об'єднується з колекціями музею Московського університету під новою назвою Московський публічний і Румянцевський музеї (МП і РМ). Усі колекції розподілилися на нові структурні відділи, кількість яких змінювалася впродовж усього часу існування музею. Одним з відділів музею був відділ образотворчих мистецтв. Він складався із скульптурного, нумізматичного, гравірувального підвідділів та картинної галереї. Відділ образотворчих мистецтв МП і РМ формувався головним чином із подарунків імператорської сім'ї, зокрема спеціально придбаних для картинної галереї імператором Олександром II картини О. Іванова «З'явлення Христа народу», колекції російського малярства Ф. Пряшнікова, західноєвропейського живопису з Ермітажу, а також за рахунок приватних подарунків від колекціонерів (П. Третьяков), громадських діячів (І. Бецький, В. Дашков та ін.), товариств і ін.

Післяреволюційна націоналізація приватних зібрань призвела до інтенсивного поповнення фондів музею, зокрема і відділу образотворчих мистецтв. Так, наприклад, націоналізоване зібрання Д. Щукіна стало філіалом МП і РМ, який почав називатися Першим музеєм старого західноєвропейського

живопису. У 1924 р. колекція Д. Щукіна була передана у фонд Музею образотворчих мистецтв (МОМ, нині – Державний музей образотворчих мистецтв ім. О. С. Пушкіна) з розформованого у цей час МП і РМ. Перерозподіл художніх творів картинної галереї здійснювався переважно між двома російськими музеями: МОМ і Третьяковською галереєю. Із картинної галереї МП і РМ Музей образотворчих мистецтв отримав більше 500 творів західноєвропейського живопису, включаючи колекцію з Ермітажу, яка була придбана спеціально для картинної галереї МП і РМ у 1862 р., а також графічне зібрання. Воно нараховувало понад 20 170 листів, подарованих у 1861 р. Московському музею Олександром II. Поява такої колекції зумовила створення у музеї графічного відділу. Твори російського малярства картинної галереї МП і РМ відбиралися для Державної Третьяковської галереї (ДТГ) до весняного періоду 1925 р. Щоправда, приблизно три десятки картин з МП і РМ вже перебували в ДТГ. Вони були спеціально передані для влаштування тематичних виставок, присвячених О. Пушкіну, І. Рєпіну, а також виставок «Селянин у російському живописі», «Жінка в російському мистецтві». Перлиною російського живопису картинної галереї МП і РМ стала знаменита картина «Явлення Христа народу», а також етюди та ескізи до неї, передані з МП і РМ у тому ж 1925 р. Насправді картина залишалася у будівлі картинної галереї МП і РМ до 1932 р., тому що, Третьяковська галерея не мала відповідного приміщення для її експонування. Крім того, впродовж 1928–1934 рр. ДТГ передала значну кількість живописних творів МП і РМ у російські та українські музеї провінційних міст, таких, як Ярославль, Златоуст, Володимир, Баку, Санкт-Петербург, Севастополь, Сімферополь, Дніпропетровськ та ін.

Отже, Румянцевський музей за період функціонування у Москві накопичив велику кількість колекцій з багатьох галузей науки та мистецтва, які після реорганізації стали основою для заснування музейних установ або окремих відділів, зокрема, картинної галереї та відділу гравюри у Музеї образотворчих мистецтв та доповненням культурної спадщини братів Третьякових.